

ICHKI ISHLAR ORGANLARI TEZKOR BO‘LINMALARI TOMONIDAN
ODAM SAVDOSI JINOYATIGA QARSHI KURASHISHNING NAZARIY VA
AMALIY JIHATLARI

Adilov Mirsamad Agzamovich

*O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Tezkor qidiruv faoliyati kafedrasida katta
o‘qituvchisi*

Ismatov Ibrohimjon Ilhom o‘g‘li

IIV Akademiyasi 2-o‘quv kursi 203-guruh kursanti

Аннотация: Мақолада одам савдоси жинояти бўйича аниқланиши лозим бўлган ҳолатлар назарий ва амалий жиҳатдан таҳлил этилган. Хусусан, унда жиноят турлари бўйича одам савдоси жабрланувчиларини аниқлаш усуллари атрофлича тадқиқ этилган. Шу билан бирга, ҳуқуқни қўллаш амалиётида юзага келаётган ҳолатлар бўйича услубий тавсиялар берилган. Мақола одам савдосига қарши кураш соҳасида амалга оширилган илмий-амалий тадқиқотлар, назарий-олимлар ҳамда амалиётчи ходимлар фикр-мулоҳазалари асосида тайёрланган. Мақолада соҳада юзага келаётган муаммолар тизимли, ҳуқуқий, илмий-методик жиҳатдан таҳлил этилган, бу юзасидан муаллифлик хулосалари шакллантирилган.

Калит сўзлар: одам савдоси, қуллик, ишчи кучи, эксплуатация, шахвоний мақсадлар, вояга етмаганлар, тилантичилик, уй хизматкори.

Annotation: The article analyzes the circumstances to be proved in the crimes of human trafficking, from the theoretical and practical points of view. In particular, the methods of identifying victims of human trafficking by type of crime are considered in detail. At the same time, methodological recommendations are given on situations that arise in law enforcement practice. The article is prepared on the basis of scientific and practical research and opinions of theoretical scientists and practitioners in the field of combating human trafficking. The article analyzes the problems in this area from the system, legal and scientific-methodological points of view, and in this regard, the author's conclusions are given.

Key words: human trafficking, slavery, exploitation, sexual exploitation, minors, begging, domestic servants.

KIRISH

So‘nggi yillarda odam savdosi va u bilan bog‘liq jinoyatlarning sodir etish mexanizmlari sezilarli ravishda murakkablashib borayotgani kuzatilmoqda. Bu borada, hukumatimiz tomonidan ham ushbu jinoyatlarga qarshi kurash faoliyatini yanada takomillashtirish bo‘yicha qator qonun hujjatlari va davlat dasturlar qabul qilinmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasining “Odam savdosiga qarshi kurash to‘g‘risida” gi qonunini yangi tahrirda qabul qilinishi yoki Harakatlar strategiyasini «Yoshlarni qo‘llab-

20-Mart, 2026-yil

quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili»da amalga oshirishga oid davlat dasturida Amerika Qo‘shma Shtatlari Davlat departamenti va Mehnat vazirligining global odam savdosi va majburiy mehnatga qarshi kurashish to‘g‘risidagi hisobotlarida O‘zbekiston Respublikasining mavqeini yaxshilash bo‘yicha

sa‘y-harakatlar samaradorligini oshirish vazifasini belgilanishi sohada amalga oshirilayotgan islohotlarning mantiqiy davomi bo‘ldi. Mazkur holat nafaqat huquqni muhofaza qiluvchi organlar, balki mazkur jinoyatlarga qarshi kurash faoliyatini amalga oshiruvchi davlat va nodavlat tashkilotlarini ham zamonaviy uslubiy vositalar bilan qurollantirish zarurligini ko‘rsatmoqda.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

BMTning 2000-yildagi transmilliy uyushgan jinoyatchilikka qarshi konvensiyasi odamlarning noqonuniy savdosiga qarshi kurash strategiyasini belgilash yondashuvlarini tartibga soluvchi asosiy xalqaro-huquqiy hujjatlarga tegishli. Konvensiyaning maqsadi transmilliy uyushgan jinoyatchilikning oldini olish va ularga qarshi kurashish bo‘yicha hamkorlikni rivojlantirishdir. San‘atda. Ushbu hujjatning 31-moddasida transmilliy uyushgan jinoyatchilikning oldini olish sohasidagi chora-tadbirlarga oid asosiy qoidalar belgilangan. Bunday tadbirlar quyidagilarga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak: huquqni muhofaza qilish idoralari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish; davlat va tegishli xususiy tashkilotlarning yaxlitligini ta‘minlash uchun ishlab chiqilgan standartlar va protseduralar, shuningdek odob-axloq qoidalarini ishlab chiqishga ko‘maklashish. Yuridik shaxslar tomonidan uyushgan jinoiy guruhlar tomonidan suiiste‘mol qilinishining oldini olish quyidagi tadbirlarni o‘z ichiga olishi mumkin: yuridik shaxslarni tashkil etishda ishtirok etadigan yuridik va jismoniy shaxslarning davlat reestrini yaratish, ularni boshqarish va moliyalashtirish; ushbu Konvensiyada nazarda tutilgan huquqbuzarliklar uchun aybdor deb topilgan shaxslarni sud qarori yoki boshqa tegishli vositalar bilan o‘z vakolatlari doirasida ro‘yxatdan o‘tgan yuridik shaxslarning rahbarlari lavozimlarini egallash huquqidan mahrum etishga imkon berish; bunday shaxslarning milliy reestrini yaratish va reestrlarda mavjud bo‘lgan ma‘lumotlar bilan almashish. Konvensiya, shuningdek, ishtirokchi davlatlarning uyushgan jinoiy guruhlar tomonidan suiiste‘mol qilinish holatlarini aniqlash uchun tegishli huquqiy hujjatlar va ma‘muriy amaliyotlarni vaqti-vaqti bilan baholashga intilishi kerakligini belgilaydi. Ishtirokchi davlatlar bunday jinoyatchilikning oldini olish va unga qarshi kurashishda jamoatchilik ishtirokiga ko‘maklashadi.

Palermo protokoli, shuningdek, odam savdosining oldini olish bilan bog‘liq qoidalarni o‘z ichiga oladi. Ushbu Protokolni ratifikatsiya qilgan davlatlar tomonidan olib boriladigan profilaktika choralariga tadqiqot, axborot, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy va iqtisodiy tashabbuslar kiradi (9.2-modda). Ushbu hujjat odam savdosi sohasida talabning paydo bo‘lishi va o‘shishiga to‘sqinlik qiladigan ta‘lim, ijtimoiy va madaniy tadbirlarni o‘z ichiga oladi (9.5-modda), shuningdek huquqni muhofaza qilish choralarini amalga oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar (10-modda). Protokolning

11-moddasida chegara xavfsizligini ta‘minlash choralariga e‘tibor qaratilgan.

Inson a'zolarini sotish va korrupsiya bir-biri bilan chambarchas bog'liq hodisalardir. Odamlar sog'lig'ini yaxshilash uchun katta miqdordagi mablag'ni sarflaydilar va bunday mablag 'jalb qilingan joylarda korrupsiya va uyushgan jinoyatchilik sodir bo'ladi. Ushbu jinoyat talab va taklif asosida ro'y beradi. Ya'ni, inson organlarini transplantatsiyasiga muhtoj bo'lganlar, ularni kambag'al odamlardan yoki katta miqdordagi daromad bilan ishlaydigan, firibgar yoki zo'ravonlik bilan organlarni oladigan vositachilar orqali sotib olishadi.

Ushbu jinoyatga faqatgina inson organlari vositachilari jalb qilinmaydi va foyda keltiradi. Boshqa naf oluvchilar orasida organ transplantatsiyasi kasalxonalarida tibbiyot xodimlari va boshqa sog'liqni saqlash xodimlari, tez yordam haydovchilari va o'likxonaning ishchilari bo'lishi mumkin.

Shu munosabat bilan tibbiyot xodimlari faoliyatida korrupsiya tarkibiy qismi mavjudligini inkor etib bo'lmaydi. G.R.Galeeva bilan biz: "... Korrupsiyaga qarshi kurash bo'yicha BMTning 2003-yil 31-oktabrdagi Konvensiyasi va Yevropa Kengashining 27-yanvardagi Jinoyat-huquqiy konvensiyasining korrupsiyaga qarshi xalqaro huquqiy hujjatlari qoidalarini qo'llash, 1999-yil ko'rib chiqilgan noqonuniy xatti-harakatlarga nisbatan qonuniydir".

2005-yilgi Konvensiyaning alohida bobida odam savdosining oldini olishga qaratilgan qoidalar mavjud. Shunday qilib, ushbu Konvensiyaning 5-moddasi 2bandida odam savdosining oldini olish bo'yicha bir qator choralar belgilangan: tadqiqotlar; axborot, ma'rifiy va ma'rifiy kampaniyalar; odam savdosi jabrlanishi mumkin bo'lgan mutaxassislariga ham, shaxslarga ham qaratilgan ijtimoiy-iqtisodiy tashabbuslar va o'quv dasturlari. Bundan tashqari, odam savdosi sohasidagi o'ta muhim profilaktika chorasi bu Konvensiyaning talabga qarshi choralari nazarda tutuvchi 6-moddasida nazarda tutadi.

Hozirgi vaqtda 2015-yilgi Konvensiya inson a'zolarining noqonuniy aylanishining oldini olish sohasidagi asosiy hujjatdir. Ushbu Konvensiya milliy (21modda) va xalqaro darajada (22-modda) amalga oshiriladigan profilaktika choralari to'g'risidagi qoidalarni o'z ichiga oladi. 2015-yilgi Konvensiyaning 21-moddasi 1bandining qoidalari transplantatsiya qilish bo'yicha milliy tizimlarning shaffofligini va transplantatsiya uchun teng huquqliligini ta'minlash bo'yicha choralarni nazarda tutadi. 2015-yilgi Konvensiyaning tushuntirish hisobotida 21-moddaga aniqlik kiritildi, chunki "oshkoralik" masalasi muhim, chunki u inson a'zolarini noqonuniy olib tashlash xavfini kamaytiradi. "Transplantatsiya xizmatidan teng foydalanish" shuni anglatadiki, davlatlar transplantatsiya qilinishini kutayotgan barcha bemorlar uchun organlarni ajratish nuqtai nazaridan "teng sharoitlarni" ta'minlashi kerak. Inson a'zolarini savdosiga qarshi kurashishda ishtirok etadigan turli vakolatli organlar o'rtasida doimiy hamkorlikni ta'minlash har qanday muvaffaqiyat uchun zarur shartdir. Shu munosabat bilan, davlatlar barcha vakolatli organlar o'rtasida Konvensiyada ko'rsatilgan jinoyatlarning oldini olish bo'yicha o'z vaqtida choralar ko'rishga imkon beradigan ma'lumot to'plash, tahlil qilish va almashishga alohida e'tibor berishlari kerak.

Ushbu Konvensiyaning 21-moddasi 2-bandi ishtirokchi davlatlarni sog'liqni saqlash xodimlari va tegishli mansabdor shaxslarni o'qitish bo'yicha tegishli choralarni ko'rishga va

20-Mart, 2026-yil

odamlarning odam savdosining oldini olishga qaratilgan tushuntirish ishlari orqali aholining xabardorligini oshirishga majbur qiladi.

Shuningdek, Konvensiyaning 21-moddasi 3-bandi Tomonlarni moliyaviy foyda yoki boshqa taqqoslanadigan afzalliklarga erishish uchun inson a'zolariga bo'lgan ehtiyoj yoki ularni olish imkoniyati to'g'risida ma'lumotni o'z ichiga olgan reklamani taqiqlash bo'yicha zarur choralarini ko'rishga majbur qiladi.

Ushbu qoida dolzarbdir, chunki hozirgi paytda biz Internetda veb-saytlarda odamning organlari sotiladigan turli xil reklamalarni topishimiz mumkin. Algemeen Dagblad gazetasi 2011 yilda 24 kishi o'zlarining buyraklarini sotish to'g'risida Marktplaats va Speurders kabi saytlarning reklamalarida reklama qilganligini xabar qildi. Donorlar taxminan 40,000 yoki 60,000 evro miqdorida mukofot so'radilar. Buyrak izlayotgan bemorlar ham vaqti-vaqti bilan reklama e'lonlarini joylashtirgan.

2015 yilgi-Konvensiyaning 22-moddasi davlatlarni odam savdosining oldini olish uchun imkon qadar xalqaro darajada hamkorlik qilishga majbur qiladi. 2018 yilda Yevropa Kengashi Bosh kotibi Torbyorn Yagland Konvensiya kuchga kirishini mamnuniyat bilan qabul qildi va Yevropadagi barcha davlatlarni va dunyoning boshqa qismlarini unga iloji boricha tezroq qo'shilishga chaqirdi. Uning ta'kidlashicha, “inson a'zolari bilan harom biznes inson huquqlarini jiddiy buzilishiga olib kelgan va unga qarshi kurashish uchun faol harakatlar zarur. Ushbu jinoyatlar ko'pincha uyushgan jinoiy guruhlar tomonidan amalga oshiriladi va ko'p millatli o'lchovga ega”.

XULOSA

Odam savdosi jinoyatlarni tergov qilishda qonunni qo'lovchi yuqoridagi uslubiy tavsiyalarga rioya etishi tergov ishi samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, jabrlanuvchilarning mobil aloqa vositalarini ham tekshirish Ushbu tavsiyalar ish yuzasidan haqiqatni aniqlashga xizmat qiladi. Shuningdek, insoniyat bu transmilliy jinoyatchilikka qarshi kurashda xalqaro tashkilotlarning vazifalari hamda tashkiliy ishlarini aniqlik bilan, davlatlar bir bo'lib, belgilab olishlari shart shartligi ko'rinib turibdi. Har bir insonning boshqalar bilan tengligi nazariyasini oldinga qo'yib, jinoyatchilikka qarshi kurashda birdam bo'lib harakat qilish – har bir mamlakat, har bir shaxs uchun aniq maqsad hamda nizom bo'lishi kerak.

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasining 2020 yil 17 avgustdagi Odam savdosiga qarshi kurash to'g'risida (yangi tahrir) O'RQ-633-son qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 3 fevraldagi “2017 – 2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini «Yoshlarni qo'llabquvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili»da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida”gi PF–PF-6155-son Farmoniga ilova. 265-band.

20-Mart, 2026-yil

3. Хамидов Бахтиёр (2020). Общетеоретические вопросы совершенствования частных криминалистических методологий в сфере борьбы с киберпреступностью. *Review of law sciences*, 2 (Спецвыпуск), 221-228. doi: 10.24412/2181-919X-2020-221-228.
4. Transmilliy uyushgan jinoyatchilikka qarshi Birlashgan Millatlar Tashkilotining 2000 yil 15 noyabrdagi konvensiyasi // Birlashgan Millatlar Tashkilotining rasmiy sayti. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/orgcrime.shtml.
5. Birlashgan Millatlar Tashkilotining transmilliy uyushgan jinoyatchilikka qarshi 2000 yil 15 noyabrdagi konvensiyasini to'ldiruvchi Odamlarning, ayniqsa, ayollar va bolalar savdosining oldini olish, bostirish va jazolash to'g'risidagi protokol // Birlashgan Millatlar Tashkilotining rasmiy sayti. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/protocol1.shtml
6. Korrupsiyaga qarshi Birlashgan Millatlar Tashkilotining 2003 yil 31 oktyabrdagi Konvensiyasi // Birlashgan Millatlar Tashkilotining rasmiy sayti. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/corrupt.shtml
7. 1999 yil 27 yanvardagi Yevropa Kengashining Korrupsiyaga qarshi jinoyat qonuni konvensiyasi // Yevropa Kengashining rasmiy sayti. URL: <https://rm.coe.int/168007f58c>
8. Galeeva G.R. Inson tanasining noqonuniy olib qo'yilishi, qon aylanishi va transplantatsiyasini oldini olish va oldini olish sohasidagi xalqaro huquqiy hamkorlik: dis. ... Cand. huquqshunos. Fanlar: 12.00.10 / Galeeva Gulchachak Ramilovna. - Qozon, 2017. - B.76.
9. Yevropa Kengashining 2005 yil 16 maydagi Odam savdosiga qarshi kurash to'g'risidagi konvensiyasi // Yevropa Kengashining rasmiy sayti. URL: <http://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/197>
10. Yevropa Kengashining 2015 yil 25 martdagi Inson organlari savdosiga qarshi konvensiyasi // Yevropa Kengashining rasmiy sayti. URL: <https://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/216>
11. Odam savdosi: Yevropa Kengashining Konvensiyasi kuchga kiradi URL: https://search.coe.int/directorate_of_communication/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168078efda